

УДК 811.161.2'42:070.19:001.8

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2026-216-11>

ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ДИСКУРС: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

PUBLICIST DISCOURSE: THEORETICAL PRINCIPLES OF RESEARCH

Барановська Л. В.,
orcid.org/0000-0002-1912-9029

*здобувачка 1 курсу третього рівня вищої освіти спеціальності В11 Філологія,
асистентка кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

У статті подано комплексний аналіз публіцистичного дискурсу як складного комунікативного явища, що формується у взаємодії мовних і позамовних чинників. Розглянуто міждисциплінарну природу поняття «дискурс», його етимологію та еволюцію в лінгвістичній науці від визначення З. Харріса до концепції Т. ван Дейка. Проаналізовано співвідношення понять «дискурс» і «текст», де дискурс постає як динамічна форма актуалізації тексту в конкретних ментальних і прагматичних умовах.

Особливу увагу приділено вітчизняним дослідженням дискурсу, зокрема працям Ф. Бацевича, А. Загнітка, які розглядають дискурс як когнітивно-комунікативне й соціолінгвістичне явище з двовимірною структурою: екстралінгвальною та внутрішньолінгвістичною. Проаналізовано типологію дискурсів за різними критеріями, зокрема соціально-ситуативним і функціонально-стильовим параметрами. Детально описано публіцистичний дискурс як найпоширеніший і найдинамічніший тип сучасної комунікації. Розкрито його лінгвостилістичні основи, співвідношення з публіцистичним стилем, комунікативні параметри та функції.

Визначено специфіку публіцистичного дискурсу як інституційного типу комунікації: інформування масового адресата про суспільно значущі події, формування соціальної оцінки та управління громадською думкою, поєднання раціональних (логічність, аргументованість, фактографічність) та емоційних (експресивність, оцінність) компонентів. Проаналізовано особливості адресата як потенційної аудиторії, яку автор моделює за різними соціальними ознаками.

Окрему увагу приділено сучасним трансформаціям публіцистичного дискурсу під впливом інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема формуванню інтернет-дискурсу з його специфічними мовними характеристиками. Розглянуто зміни в жанровій структурі публіцистики, пов'язані з переходом від друкованих до електронних медіа. Обґрунтовано актуальність дослідження публіцистичного дискурсу в межах критичного дискурс-аналізу та теорії мовленнєвого впливу. Окреслено перспективи подальших досліджень, зокрема лексикографічного опису публіцистичного дискурсу.

Ключові слова: дискурс, текст, публіцистичний дискурс, типологія дискурсу, мовленнєва діяльність, публіцистичний стиль, медіадискурс.

The article presents a comprehensive analysis of journalistic discourse as a complex communicative phenomenon formed through the interaction of linguistic and extralinguistic factors. The interdisciplinary nature of the concept of "discourse," its etymology, and evolution in linguistic science from Z. Harris's definition to T. van Dijk's conception are examined. The relationship between the concepts of "discourse" and "text" is analyzed, where discourse emerges as a dynamic form of text actualization in specific mental and pragmatic conditions.

Particular attention is paid to Ukrainian research on discourse, notably the works of F. Batsevych and A. Zahnitko, who consider discourse as a cognitive-communicative and sociolinguistic phenomenon with a two-dimensional structure: extralingual and intralinguistic. The typology of discourses according to various criteria, particularly social-situational and functional-stylistic parameters, is analyzed. Journalistic discourse is characterized in detail as

the most widespread and dynamic type of contemporary communication. Its linguostylistic foundations, relationship with journalistic style, communicative parameters, and functions are explored.

The specificity of journalistic discourse as an institutional type of communication has been identified: informing mass audiences about socially significant events, forming social evaluation, and managing public opinion through the combination of rational components (logicality, argumentativeness, factual accuracy) and emotional components (expressiveness, evaluativeness). The characteristics of the addressee as a potential audience modeled by the author according to various social characteristics are analyzed.

Special attention is devoted to contemporary transformations of journalistic discourse under the influence of information and communication technologies, particularly the formation of internet discourse with its specific linguistic characteristics. Changes in the genre structure of journalism associated with the transition from print to electronic media are examined. The relevance of studying journalistic discourse within the framework of critical discourse analysis and the theory of speech influence is substantiated. Prospects for further research, particularly the lexicographic description of journalistic discourse, are outlined.

Key words: discourse, text, journalistic discourse, typology of discourse, verbal activity, publicistic style, media discourse.

Постановка проблеми. Публіцистичний дискурс уже кілька десятиліть є предметом активних мовознавчих досліджень. Водночас у сучасній науковій літературі досі немає загальноприйнятого визначення публіцистичного дискурсу як складного комунікативного явища, що формується у взаємодії мовних і позамовних чинників. Відсутність єдиного підходу до його тлумачення зумовлює потребу в комплексному осмисленні цього поняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дискурсу активно досліджується в сучасній українській лінгвістиці. Так, Ф. Бацевич [1] обґрунтував дискурсивний підхід у межах комунікативної лінгвістики, А. Загнітко [2] систематизував основні поняття та методологічні засади дискурсології, І. Шевченко [3] розглянула типологію дискурсу в когнітивно-комунікативному аспекті. Питання публіцистичного дискурсу досліджували Я. Брухаль [4], О. Мосейчук [5], К. Разумна [6], які наголошували на його комунікативних і прагматичних характеристиках. Проте, попри значний обсяг досліджень, питання формування чіткого й практично придатного визначення дискурсу й досі залишається відкритим.

Мета статті – подати узагальнену теоретичну характеристику публіцистичного дискурсу. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати низку взаємопов'язаних завдань: розкрити зміст поняття «дискурс», з'ясувати відмінності між поняттями «дискурс» і «текст», визначити основні ознаки дискурсу, окреслити типи дискурсів у межах сучасної лінгвістики, а також схарактеризувати специфіку публіцистичного дискурсу як окремого виду соціально зумовленої комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній лінгвістиці поняття «дискурс» є багатозначним, що пояснюється його міждисциплінарним характером і використанням у різних галузях гуманітарного знання, зокрема в літературознавстві, семіотиці, психології, філософії, соціології, педагогіці та інших. Особливого значення це поняття набуває в психолінгвістиці, когнітивній лінгвістиці, прагмалінгвістиці, лінгвокультурології та етнолінгвістиці, де дискурс розглядають як складну когнітивно-комунікативну структуру.

З латинської мови слово «дискурс» перекладають як «мовлення», «міркування», у французькій воно означає «промова», «виступ» із додатковими семантичними відтінками «розгалужування», «розбігання». Як зазначає Л. Павлюк, «кожна нова структура життя – колектив, рух, ідея – освоює простір нових можливостей дискурсними засобами» [7, с. 4].

Уперше поняття «дискурсу» як лінгвістичного терміну було вжито ще в 50-х рр. ХХ ст. американським лінгвістом і соціологом З. Гаррісом, який визначив дискурс як «послідовність сказаних або написаних одною чи кількома людьми речень у конкретній ситуації» [8, с. 2].

Найбільш визнане мовознавцями тлумачення дискурсу ввів у науковий обіг Т. ван Дейк [9], визначивши його як «...зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, історичними та соціокультурними, психологічними та іншими чинниками». Дослідник під-

креслює, що дискурс є комунікативною подією, в якій беруть участь мінімум два учасники – той, хто говорить, і той, хто слухає. Текст є статичним об'єктом, а дискурс – способом його актуалізації в певних ментальних і прагматичних умовах [цитуються за 10].

Поняття дискурсу потребує співвіднесення його з такою категорією, як текст, адже спостерігаються спроби ототожнення цих понять. У семантичному вимірі дискурс близький до поняття тексту, однак відрізняється від нього процесуальною й динамічною природою комунікативної взаємодії. Якщо текст характеризується цілісністю та зв'язністю, то дискурс виявляє фрагментованість і розчленованість, зумовлені ситуативністю та змінністю умов спілкування. У цьому сенсі дискурс постає інструментом, що поєднує мовленнєву дію, її ситуаційний контекст та взаємодію між учасними спілкування.

Дослідивши різницю між дискурсом і текстом, Т. ван Дейк зазначає, що «дискурс» – це актуально виголошений текст, тоді як «текст» – абстрактна граматична структура вимовленого. Текст – це абстрактний теоретичний конструкт, що реалізується в дискурсі. Натомість дискурс – складне комунікативне явище, яке містить текст (усний чи письмовий) та екстралінгвістичні фактори (цілі адресата, думки, установки, знання про світ), які необхідні для розуміння тексту. В дискурсі відображається менталітет і культура [9, с. 7].

Згідно з формулюванням Д. Метісона: «Найефективніші підходи до дискурсу – це ті, які поєднують детальний аналіз мови... з аналізом соціальної структури та культурної практики» [11, с. 12]. Такий підхід акцентує на взаємодії мовних форм і соціальних умов їх функціонування.

Означена проблематика знайшла ґрунтовне осмислення і в працях українських лінгвістів. Так, Ф. Бацевич тлумачить дискурс як «тип комунікативної діяльності, мовленнєвий потік та інтерактивне явище, що має різні форми прояву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями й тактиками учасників спілкування, являє собою синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психологічних тощо) чинників, залежних від тематики спілкування, а також має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [1, с. 30–31].

Комплексне визначення дискурсу пропонує К. Серажим, розглядаючи його як «складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища», який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими (конститууючими чи фоновими) чинниками, по-друге, має «видиму» – лінгвістичну (зв'язний текст чи його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» – екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту) структуру і, по-третє, характеризується спільністю світу, який «будується» впродовж розгортання дискурсу його репродуцентом (автором) та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо). Дискурс – це, образно кажучи, життя тексту в нашій свідомості, це накладання інформації, яку ми отримуємо з цього тексту, і нашого знання про обставини, спонуки його породження на ментально-чуттєве інформаційне поле нашого індивідуального «Я» [12, с. 13].

Мовознавець А. Загнітко розглядає *discourse* як довільний фрагмент тексту, що складається більше ніж з одного речення або незалежної частини речення, який здебільшого, хоча не завжди, концентрується навколо певного опорного концепту; створює загальний контекст, що описує діючих осіб, об'єкти, обставини, час, вчинки тощо, визначаючись не стільки послідовністю речень, скільки тим спільним для творця дискурсу та його інтерпретатора світом, що будується під час розгортання дискурсу – це погляд, «етнографія мовлення» [2, с. 10].

У функціональному аспекті дискурс постає як форма реалізації мовлення. Так, Е. Куш визначає його як «реалізацію мови як системи знаків, мовлення, що актуалізує цю систему знаків для взаємодії людей через механізми їх свідомості, і мовленнєвої діяльності як цілеспрямованої соціальної дії» [13, с. 261–263].

Узагальнюючи наведені підходи, дискурс можна розглядати як складне когнітивно-комунікативне й соціолінгвістичне явище, що характеризується двома взаємопов'язаними аспектами: по-перше, процесом створення та інтерпретації зв'язних усних або письмових текстів, об'єднаних спільною темою та комунікативною метою; по-друге, функціонуванням цих текстів у конкретній комунікативній ситуації під впливом екстралінгвістичних (прагматичних, соціокультурних, психологічних) чинників. Таке розуміння дискурсу створює теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження його окремих різновидів, зокрема публіцистичного дискурсу.

Важливою характеристикою дискурсу є також його оцінний вимір. На думку Н. Карпчук, характерною рисою будь-якого дискурсу є фактичне протиставлення його змісту, який дослідниця назвала «диктумом», та його інтерпретації адресантом (тобто індивідуальної оцінки автора повідомлення) – «модусу» [14, с. 14–15].

Це спостереження має важливе значення для типологізації дискурсів. Н. Карпчук зазначає, що тип дискурсу – це «клас об'єднаних загальною комунікативною метою текстів, які застосовуються в типових ситуаціях спілкування, мають однакову прагматичну установку та спільні лінгвостилістичні риси» [14, с. 11].

Типологія дискурсів будується на різних підставах. І. Шевченко та О. Морозова, як критерії розрізнення типів і підтипів дискурсу, запропонували соціально-ситуативний параметр, за яким виокремлюють науковий, політичний, адміністративний, юридичний, військовий, релігійний, медичний, діловий, рекламний, педагогічний, спортивний, електронний (інтернет-дискурс), медійний дискурс (засобів масової інформації), і критерій формальності та змістовності в функціонально стилєвому аспекті відповідно до жанрів і реєстрів мовлення, у межах якого виділяють художній, публіцистичний, офіційний та неофіційний [3, с. 233–236]. Зауважимо, що типологічно різні дискурси корелюють між собою, детермінують один одного й у своїй структурі мають спільні ознаки [15, с. 122].

Публіцистичний дискурс є найбільш поширеним й динамічним типом сучасної комунікації. Завдяки розвитку інформаційного суспільства, технологій, зростає роль засобів масової інформації та їхньої ролі в суспільній комунікації. Тексти цього типу дискурсу висвітлюють актуальні суспільно-політичні, економічні, культурні та інші проблеми сучасності в періодичній пресі й окремих виданнях. Поняття публіцистичного дискурсу корелює із поняттям публіцистичного стилю, що є одним із функціональних стилів літературної мови. А. Загнітко дає наступне визначення:

Стиль публіцистичний (лат. *publicus* – суспільний, народний) – один з функціональних стилів літературного мовлення, призначений для передачі масової інформації. Сфера використання: громадсько-політична, суспільно-культурна діяльність, освіта. Основне призначення – розв'язування суспільно-політичних питань, активний вплив на слухача або читача, спонукання його до діяльності; пропаганда певних думок, переконань, агітація за їхнє втілення. Основні ознаки: поєднання логічності доказів, точності висловлення з емоційно-експресивною образністю. Основні мовні засоби: суспільно-політична лексика, емоційно забарвлені слова й вислови. Властиве вживання іменних словосполучень, речень з однорідними членами, різного типу відокремлень, стилістичних фігур і тропів. Для публіцистичного стилю характерні такі підстили: 1) власне-публіцистичний (повідомлення, хроніка, прокламації, відкриті листи, огляди міжнародного життя); 2) науково-публіцистичний (емні матеріали на теми сучасної політики, економіки та суспільних відносин, літературно-критичні статті, наукові та літературно-мистецькі огляди, рецензії); 3) художньо-публіцистичний (нариси, фейлетони, памфлети, мемуари, політичні доповіді); 4) мовлення преси (інтерв'ю, репортаж, хроніка, нарис); 5) мовлення радіо і телебачення (мова ведучих); 6) усне публічне мовлення (промови, виступи на зборах, мітингах); 7) стиль церемоній. Кожний з цих підстилів має свої мовні й жанрові особливості [16, т. 3, с. 388].

Цієї ж думки дотримуються М. Шкрібляк та В. Бялик. Вони також зазначають, що провідна функція публіцистичного стилю – донесення до масової аудиторії інформації про актуальні суспільні процеси та явища. Ця комунікативна мета визначає стильові доміанти: спирання на перевірені факти, прагнення до об'єктивності, чітку логічну організацію викладу та обґрунтованість суджень. Дослідники виокремлюють наступні мовні та стильові особливості публіцистичного дискурсу:

- високий ступінь стандартизації мовних одиниць, великий відсоток сталих і клішованих виразів, журналістські штампи, стандартні терміни і назви тощо;
- експресивність мови як спосіб залучення уваги адресата, вираження ставлення до поданої інформації; наявність оцінних епітетів; прямих звертань до адресата;
- насиченість порівняннями, реаліями, алюзіями й цитатами;
- використання розмовної, зниженої, сленгової та ненормативної лексики з метою формування певного ставлення широкого загалу до запропонованого матеріалу, створення певного образу і стилістичного ефекту у так званій «бульварній пресі»;
- широке використання фразеологізмів та ідіом, гри слів, каламбурів, прислів'їв і приказок;
- широке використання інших стилістичних засобів (гіпербол, літоти, образних порівнянь, метафор, евфемізмів тощо);
- особлива риса писемних текстів публіцистики – газетні та журнальні заголовки, побудовані на грі слів, каламбурах, цитатах, алюзіях [17, с. 73].

Як бачимо, публіцистичний стиль впливає на дискурс та зумовлює його. Водночас поняття публіцистичного дискурсу є ширшим, ніж поняття публіцистичного стилю, оскільки дискурс охоплює не лише мовностилістичні характеристики текстів, а й екстралінгвістичні параметри комунікативної ситуації, соціокультурний контекст, прагматичні настанови учасників комунікації та механізми впливу на масову аудиторію. На мовному рівні публіцистичному дискурсу властива дихотомія раціонального (логічність, аргументованість) та емоційного (експресивність, оцінність) компонентів. Це виявляється в активному використанні фразеологічних одиниць, компаративних і метафоричних конструкцій, що забезпечують впливовий потенціал тексту та реалізують його соціально-оцінну функцію [18, с. 462].

Як слушно зазначає О. Мосейчук, «публіцистичний дискурс є середовищем систематичного поширення повідомлень серед численних розосереджених аудиторій з метою здійснення впливу на формування та зміну оцінок, думок, переконань і поведінки людей у вигляді передачі прагматично призначеної інформації... Для цього, як правило, використовуються непрямі номінативні засоби та синтаксичні конструкції, які здатні опосередковано впливати на свідомість ... Велику роль у процесі впливу на свідомість відіграє апеляція до емоцій адресата. Досить часто мовці замінують логічні доводи емоційною оцінкою, асоціацією, апеляцією до усталеної суспільної думки, здорового глузду або ж загальноприйнятого символу» [5, с. 175].

Специфіка адресата публіцистичного дискурсу полягає в тому, що це «не присутній у ситуації комунікативного акту реальний індивід, а потенційна, невизначена безліч осіб. Тому автор тексту масової інформації сам моделює свого типового адресата, здійснюючи комунікативний акт, розрахований на певну групу, що виокремлюється за гендерною, віковою, національною, соціальною, конфесійною, світоглядною тощо ознаками» [5, с. 176].

О. Мосейчук підкреслює, що «публіцистичному дискурсу, у якому суб'єкту приписується найбільш еластична соціальна роль (виражати, тією чи іншою мірою, інтереси соціуму) належить домінуюча роль у сучасному світі... До функцій публіцистичного дискурсу можна віднести функцію впливу, інформаційну, рекламну, розважальну функції та функцію конструювання соціальної дійсності за допомогою ідеологій певних соціальних груп. Публіцистика є причиною, що трансформує інформаційний зміст текстів інших функціональних стилів у форму, що доступна розумінню широкою аудиторією» [5, с. 174–175].

Подібної думки дотримуються В. Ліпич та Н. Павлик: «Засоби масової комунікації є не тільки своєрідними посередниками між представниками різних суспільно-політичних інституцій і масовим адресатом, але й агентами соціалізації суспільства, розповсюджувачами соціальних норм і стереотипів... Публіцистичному дискурсу притаманні політико-ідеологічний акцент подання матеріалу, соціальна оцінність і авторська позиція, а також прагматична спрямованість на адресата, що виявляється у виборі експресивних засобів вираження, які забезпечують впливовий потенціал публіцистичного тексту... Головне завдання публіцистичного дискурсу – привернути увагу до соціально-політичних проблем якомога ширшого кола громадян, спонукати їх до дії, викликати відповідну реакцію на інформацію чи просто висловити свою позицію щодо важливих суспільних явищ... Публіцистика належить до переконувального типу дискурсу, в основі якого лежить процес вербальної взаємодії суб'єктів комунікації й котрий реалізує авторську інтенцію впливу та переконання» [19, с. 35].

За Н. Карпчук, дискурс – вербалізована у тексті комунікативна інтеракція адресанта й адресата, яка відбувається в конкретних комунікативних, соціальних та прагматичних ситуаціях і спрямована на здійснення конкретного когнітивного, емоційного чи інтелектуального прагматичного впливу на адресата [14, с. 11].

Загалом дослідники виділяють такі риси публіцистичного дискурсу, як діалогічність (передусім, у значенні орієнтованості на реципієнта), інтерактивність (тобто розмаїття форм), динамічність (досить швидко відображає зміни у світі та суспільній свідомості) [20, с. 237].

Підсумовуючи сказане, публіцистичний дискурс – це динамічний тип масової комунікації, що поєднує текстову частину (реалізовану через публіцистичний стиль із його специфічними мовними засобами) та позатекстову частину (комунікативну ситуацію, соціокультурний контекст, механізми впливу на реципієнта). Він характеризується орієнтацією на широку аудиторію, актуальністю тематики, переконувальною спрямованістю та здатністю конструювати соціальну реальність через поєднання інформаційної, оцінної та маніпулятивної функцій.

Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій спричинив появу нових типів дискурсу (електронний дискурс, метадискурс) та зумовив формування нових методологічних підходів до їх дослідження. Унаслідок активного впровадження комп'ютерних технологій та інтернету в суспільне життя формується специфічний різновид дискурсу – інтернет-дискурс. Сферою його виникнення й функціонування є глобальний комунікативний простір. Особливості інтернет-дискурсу виявляються на різних мовних рівнях, зокрема в графічному та орфографічному оформленні, лексичному складі й граматичній організації мовлення.

У публіцистичному дискурсі є сторона, що продукує контент (автор або інституція), сторона, що сприймає контент (індивід і аудиторія), канал (и) комунікації (передачі контенту). В сучасному динамічному житті характеристики публіцистичного дискурсу швидко змінюються, оскільки зміни відбуваються в кожній з цих складових частин дискурсу. Те, наскільки швидко і суттєво змінюється ситуація в публіцистичному дискурсі в цілому можна зрозуміти по змінах в кількості і якостях каналів комунікації. Наприклад, з появою Інтернету з'явилися електронні групи й розсилки, вебсайти та форуми, соціальні мережі й месенджери, Youtube [21, с. 37].

На сьогодні художні прийоми традиційної публіцистики все менше використовуються у ЗМІ, що пов'язано зі зміною медійного простору – від друкованого слова до електронного, в якому майже відсутня потреба в такого типу жанрах. Художньо-публіцистичні жанри в основному, як зауважують медіалінгвісти, залишилися у традиційній пресі, культурно-мистецькій періодиці, на телебаченні в деяких науково-популярних програмах, блогосфері та авторській журналістиці [22, с. 152].

Всі зазначені фактори впливають на публіцистичний дискурс і потребують подальшого вивчення цього впливу, нових можливостей і потреб в рамках як наявних, так і нових масових каналів комунікації.

Висновки. Аналіз теоретичних підходів до розуміння дискурсу засвідчує відсутність єдиного універсального визначення цього поняття, що зумовлено його міждисциплінарною природою та багатовимірністю. Дискурс розглядається з різних теоретичних позицій: як комунікативний процес, текст, система чи комунікативна подія. Проте всі підходи сходяться на тому, що дискурс постає не лише як текст чи мовленнєвий процес, а як складний лінгвокультурний феномен, який характеризується двовимірною структурою – екстралінгвальною (соціокультурний контекст, прагматичні умови) та внутрішньолінгвістичною (когнітивні механізми породження й інтерпретації).

Дискурс як соціокультурне явище характеризується структурованістю тематичного поля, власною внутрішньою логікою та композиційною цілісністю. Він реалізується в різних формах і каналах комунікації, регулюється специфічними стратегіями й тактиками учасників та функціонує як механізм формування колективного знання в межах певної комунікативної спільноти. Кожен тип дискурсу моделює специфічну картину світу – організовану систему знань, уявлень і оцінок щодо предмета комунікації, яка постійно розвивається й трансформується. Такий підхід дає змогу розглядати дискурс як динамічну форму соціальної комунікації, що моделює картину світу та впливає на суспільну свідомість.

Лінгвостилістичне осердя аналізованого зразка комунікації становить публіцистичний стиль, проте категорія дискурсу є значно об'ємнішою. Вона охоплює не лише мовні особливості, а й екстралінгвальні чинники: соціокультурне тло та прагматичні механізми впливу на аудиторію. Специфіка аналізованого явища як інституційної взаємодії виявляється в триєдності функцій: оперативному інформуванні суспільства, формуванні ціннісної (соціальної) оцінки подій та стратегічному управлінні громадською думкою. Як один із найдинамічніших сегментів сучасного інформаційного простору, цей комунікативний формат визначується чіткою прагматичною спрямованістю та орієнтацією на масового реципієнта.

На мовному рівні публіцистичному дискурсу властива дихотомія раціонального (логічність, аргументованість) та емоційного (експресивність, оцінність) компонентів. Його мовна організація характеризується одночасним поєднанням стандартизації та експресивності, активним використанням фразеологічних одиниць, компаративних і метафоричних конструкцій, стилістичних засобів, образності та інтертекстуальності, що забезпечують впливовий потенціал тексту та реалізують його соціально-оцінну функцію. Публіцистичний дискурс особливо виразно демонструє впливовий потенціал дискурсу як явища, позначаючись як на масовій свідомості, так і на розвитку мовної системи. Саме тому його дослідження в межах теорії мовленнєвого впливу, що вивчає засоби й стратегії оптимізації процесу спілкування, є актуальним і перспективним.

Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовив трансформацію публіцистичного дискурсу та появу нових форм його реалізації, зокрема інтернет-дискурсу. З'явилися нові канали комунікації (соціальні мережі, месенджери, блогосфера), що сприяє зміні мовних, жанрових і прагматичних характеристик публіцистичних текстів. Це підтверджує динамічний характер цього типу дискурсу та його здатність адаптуватися до сучасних соціокультурних умов.

Об'єкту сферу критичного дискурс-аналізу становлять інституційні різновиди комунікації: політичний, медійний, судовий, медичний, військовий, гендерний, економічний дискурси. Дослідницький інтерес до цих дискурсивних практик детермінований їхньою суспільною вагомістю, потужною ідеологічною частиною та здатністю до конструювання соціальної реальності. Одним із головних тематичних напрямів критичного аналізу дискурсу, актуальним у сучасній лінгвістиці, є публіцистичний дискурс.

Таким чином, публіцистичний дискурс постає як багатовимірний феномен сучасної комунікації, що поєднує мовні й соціальні аспекти, виконує важливі суспільні функції та відіграє значну роль у формуванні громадської думки й соціальної реальності. Його подальше

дослідження є перспективним напрямом сучасної лінгвістики, зокрема в межах критичного дискурс-аналізу, що дозволяє глибше осмислити механізми впливу медійних текстів на суспільство, проаналізувати нові жанрові форми й комунікативні стратегії, що виникають у цифровому медіапросторі. Перспективою подальшого дослідження є також публіцистичний дискурс як об'єкт лексикографічного опису.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бацевич Ф. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології*. 2002. № 453. С. 30–34.
2. Загнітко А. Основи дискурсології. Донецьк : ДонНУ, 2008. 195 с.
3. Шевченко І., Морозова О. Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків : Константа, 2005. С. 233–236.
4. Брухаль Я. Комунікативний підхід до вивчення публіцистичного дискурсу. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія : Філологічні науки*. 2014. № 2. С. 23–28.
5. Мосейчук О. Публіцистичний дискурс як контекст реалізації комунікативного впливу на масового адресата. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. № 65. С. 174–177. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/9237/1/34.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
6. Разумна К. Англійськомовний публіцистичний дискурс у дзеркалі сучасних лінгвістичних розвідок. *Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. 2018. № 10. С. 121–125. URL: http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhivnomerov/2018/NV_2018_10/28.pdf (дата звернення: 10.01.2026).
7. Павлюк Л. С. Текст і комунікація: основи дискурсного аналізу. Львів : ПАІС, 2009. 76 с.
8. Harris Z. Discourse analysis. *Language*. 1952. Vol. 28, № 1. P. 1–30.
9. Dijk T. A. van. *Studies in the Pragmatics of Discourse*. The Hague : Mouton Publishers, 1981. 331 p.
10. Куліш А. Дискурсологічні студії в Україні: основні поняття, терміни й проблеми. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 25. Том 1. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.33>
11. Matheson D. *Media Discourses: Analysing Media Texts*. New York : Open University Press, 2005. 228 p.
12. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики) : монографія. Київ : КНУ, 2002. 392 с.
13. Куш Е. Критична перспектива дослідження дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія : Філологічні науки*. 2017. Вип. 153. С. 261–265.
14. Карпчук Н. Адресованість в офіційному та неофіційному англійськомовному дискурсі (комунікативно-прагматичний аналіз) : монографія. Луцьк : Вежа, 2006. 159 с.
15. Ковальська Н. Питання типології дискурсу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Лінгвістика*. 2014. № 21. С. 120–123.
16. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 402 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi83/0063246.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
17. Шкрібляк М., Бялик В. Загальна характеристика публіцистичного дискурсу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Германістика та міжкультурна комунікація*. 2020. Вип. 1. С. 70–74. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-1-10>
18. Сіора В. Публіцистичний дискурс як об'єкт вивчення лінгвістики. *Авіація, промисловість, суспільство : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф.* Харків : ХНУВС, 2022. С. 462–464. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12327> (дата звернення: 10.01.2026).
19. Ліпич В., Павлик Н. Прагмалінгвістичні параметри публіцистичного дискурсу. *Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Серія : Філологічні науки*. 2024. Вип. 5. С. 34–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/philspu/2024.5.6>.
20. Сизоненко А., Куш Е. Загальна характеристика та жанрова варіативність англійськомовного публіцистичного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 31, т. 2. С. 235–239. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/31.213976>.
21. Ємельянова О., Багрін Ю. Публіцистичний дискурс як особливий тип дискурсу. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства*: Матеріали десятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 27–28 квітня 2023 р.) / уклад.

М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2023. Стор. 32–40. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8b34f807-00b6-4d9b-8bc3-366de86d9304/content> (дата звернення: 10.01.2026).

22. Теорія медіалінгвістики : підручник / Лариса Шевченко, Дмитро Сизонов / за ред. Л.І. Шевченко. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2021. 214 с. URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/4582/1/2021.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 30.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.04.2026